

ВІДГУК

На дисертаційну роботу Н.Г. Піддубної
**«Композиційні принципи застосування мозаїчних творів
в архітектурі Львова кінця ХІХ – початку ХХІ століття»**

подану на здобуття
наукового ступеня кандидата архітектури зі спеціальності 18.00.01
- теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Архітектура Львова, особливо від кінця ХІХ століття розвивалась у контексті синтезу архітектури й монументального мистецтва, органічно поєднаних між собою. Серед них чи не найбільш вишуканим, а водночас відносно рідко уживаним було мистецтво мозаїки. Тому **Актуальність теми** дисертації сумнівів не викликає.

Ступінь обґрунтованості наукових положень в дисертаціях за спеціальністю 18.00.01 передовсім визначається глибиною опрацювання фактичного матеріалу, його новизною, чіткістю методики дослідження, завдяки чому витікають слушні висновки та рекомендації. Автором особисто опрацьовано майже 300 творів монументального мистецтва, пов'язаних із архітектурою та малими формами із міського середовища, що є надійною базою для проведення аналізу, систематизації та формулювання висновків.

Достовірність опрацьованих матеріалів є беззаперечною, адже базується на величезному фактичному матеріалі, докладній інвентаризації творів в техніці мозаїки, ужитих на архітектурних об'єктах Львова.

Новизна ж роботи, окрім звиклих позицій, полягає, на мою думку, передовсім у тому, що авторка не обмежилась усталеними часовими рамками, звичними для дослідників Львова (грубо беручи – до 1939 р), а включила у часові рамки своєї роботи твори радянської доби та найновіші твори з нового тисячоліття, тим самим підтвердивши безперервність розвитку й живучість традицій монументального мистецтва Львова.

Структура відповідає вимогам до дисертаційних робіт та складається із вступу, чотирьох розділів основної частини, загальних висновків, списку джерел, ілюстративних доповнень, та додатків.

Перший розділ **«Використання мозаїчних творів в архітектурі»** складається з чотирьох підрозділів, де піддано аналізу стан вивченості; огляд досліджень та аналіз джерел творів мозаїки й опрацьовано понятійно-термінологічну базу. Тут авторка показує досконале володіння предметом дослідження та історією його вивчення;

У другому розділі **«Методика дослідження мозаїчних творів в архітектурі»** розкрито методи збору матеріалів та алгоритм і напрямки

дослідження творів мозаїки. Особливо варто відзначити один з методів: анкетне опитування авторів мозаїчних творів, або причетних до їх створення осіб, завдяки чому з'ясовано багато фактажу щодо творів 2 пол. XX – поч. XXI ст., які без цього дослідження могли б залишитись анонімними й недатованими.

Підсумувавши цей етап роботи авторка приступає до безпосереднього аналізу особливостей львівської монументальної мозаїки, присвятивши йому III розділ **«Мозаїчні твори в архітектурі Львова кінця XIX – початку XXI століття»**. Тут визначено періодизацію творів цього виду мистецтва, визначено особливості сюжетів, сфери застосування монументальної мозаїки у кожен з періодів, визначено основні школи, провідних майстрів та фірми. Загалом авторка виділила 5 основних періодів. При чому вони не завжди співпадають із епохами політичної історії, а визначаються й іншими факторами, зокрема періодами економічного піднесення (1 і 2 періоди) чи розвитку місцевої художньої школи (4 період). Докладно проаналізовано загальну характеристику та специфіку розвитку мистецтва мозаїки на архітектурних об'єктах Львова. Так у перших двох періодах мозаїку виконували фірми з Інсбрука, Венеції, Кракова за ескізами місцевих митців; в третьому періоді – вже місцеві митці. Характерною ознакою є безумовна підпорядкованість монументальної мозаїки архітектурі. У четвертому періоді монументальна мозаїка перебирає на себе роль естетичного акценту ба навіть містобудівної локальної домінанти на загалом уніфікованих і безликих архітектурних об'єктах. Масштабність робіт цього періоду сприяє створенню власної школи, налагодженню виробництва матеріалів, що врешті дозволило митцям у період незалежної України повернутись до підпорядкування монументального мистецтва архітектурі визначної громадської споруди. Автору вдалось показати розвиток монументального мистецтва мозаїки як безперервний процес, що попри усі складнощі існував і вдосконалювався і має перспективи розвитку.

У підрозділах 3.2. **«Вплив функціонального призначення будівлі на сюжетну палітру мозаїчних творів»** та 3.3. **«Композиційно-просторові вирішення мозаїчних творів в архітектурі»** проаналізовано семантичні та композиційні особливості монументальної мозаїки. Оперуючи значною кількістю прикладів, авторка вибудувала чіткі закономірності у обох аспектах дослідження. Та все ж, видається, що ділячи архітектурні об'єкти за функціональною ознакою варто відійти від бюрократичних «класифікаторів» та виділити в окрему рубрику «сакральні споруди», що в очевидно застарілій типології поміщені серед «громадських будинків» та ще й на останніх позиціях. Адже історично саме архітектура та монументальні твори сакральних споруд «задавали планку» для усіх інших видів архітектури та монументальних творів.

Аналіз і спостереження лягли у основу класифікаційної таблиці, де твори проаналізовано у трьох аспектах: композиційно-просторовому, хронологічно-стилевому та функціонально-типологічному, в рамках яких виділено ще два

рівні класифікації творів.

Ця класифікація із залученням статистичних обрахунків допомагає надалі провести ряд аналітичних узагальнень із промовистими висновками.

Та все ж видається, що в кількох випадках не всі означення достатньо інформативні, й на мою думку варто пошукати більш влучних й коректніших терміни, аніж ужиті в цій та й інших класифікаційних схемах (про це нижче).

У четвертому розділі **«Принципи застосування та збереження мозаїки в архітектурі»** узагальнено ряд факторів, що впливали на виникнення й поширення монументальної мозаїки у Львові, її відповідність архітектурі та семантиці об'єкту, на якому розміщена мозаїка, роль твору у формуванні містобудівного середовища (1 і 2 підрозділи).

Велике практичне значення має підрозділ 4.3.: **«Рекомендації, щодо збереження та реставрації мозаїки в архітектурному середовищі.»** Тут відзначено ступінь збереженості та технічний стан творів монументальної мозаїки, прописано алгоритм обліку, збереження, консервації та реставрації мозаїк.

Дуже важливою частиною роботи є інвентаризація творів мозаїки, представлена у вигляді облікових карток уніфікованої форми. Форма картки опрацьована очевидно на підставі стандартної форми облікових документів, та адаптована до специфіки творів монументального мистецтва. Систематизовані за цією формою інформації можуть послужити вихідними матеріалами для включення описаних творів до реєстру об'єктів культурної спадщини, а саме до категорії «пам'яток історії та монументального мистецтва».

Рекомендуючи взяти цю картку за основу для такого роду облікових документів все ж мушу піднести декілька зауважень до заголовків рубрик таблиці та загалом до термінології, ужитої в дослідженні:

- термін «культова» чи «релігійна»(споруда, функція)- застарілий На сьогодні у обіг увійшов найбільш коректний та універсальний термін «сакральна споруда» чи «сакральна функція», який би слід ужити в класифікації;
- термін «прибутковий дім» є калькою з російського «доходного дому», український термін «чиншова кам'яниця(дім)»
- незрозумілий термін «Дата закладення». Судячи з призначення цього пункту опису зрозуміліше було б «датування твору монументального мистецтва»;
- інформацію про «Стан збереження» варто виділити у окрему рубрику, а не в таблицю, адже це - важливий аргумент у випадку внесення до реєстру пам'яток;
- подекуди шпетять некоректні означення, як от в пункті «форма абрису»: «неправильний» (тим часом коли йдеться про «довільну форму» абрису); означення «дрібний», коли йдеться про розмір мозаїки (до 1,5 м²), носить якийсь зневажливий відтінок: вже б краще «малий».

Викликає запитання «прив'язка» окремих мозаїчних панно розташованих на торцях рядових житлових будинків (йдеться про вул.. Стефаника 16, - Каліча

Гора, 8), наче вони є інтегральними частинами саме цих будинків. Насправді ж ці монументальні твори формують не архітектуру названих будинків, а громадський простір сформований на місці втраченого будинку № 18. Тому у 2 і 3 графах інвентарної картки треба б якось «винахідливіше» сформулювати розташування мозаїк, прив'язуючись не до будинків, які в цім випадку є чисто випадковим фактором, а до простору, який вони формують.

Ці зауваження носять чисто технічний характер й жодною мірою не знецінюють представлені роботи загалом.

Загальні висновки до роботи сформульовані логічно й відповідають «завданням дослідження». Зміст автореферату відповідає змістові основного тексту дисертації. Особистий внесок автора підкріплений фаховими публікаціями та впровадженнями як у навчальний процес, так і в практичній діяльності з реставрації творів монументального мистецтва. Безперечно цінність являє собою інвентаризація творів мозаїки, представлена у вигляді облікових карток, що має виняткову цінність для дієвої охорони збережених пам'яток монументального мистецтва.

Рекомендую опублікувати основні досягнення роботи не лише у вигляді академічної публікації, а й у вигляді гарно ілюстрованого альбому з популярно виписаними текстами, що привернув би увагу тих же художників-монументалістів, схильних до образного мислення. Не зайвим було б спорядити таку публікацію показниками імен та адрес, аби полегшити орієнтацію у матеріалах.

Отже дисертаційна роботи Н.Г. Піддубної «Композиційні принципи застосування мозаїчних творів в архітектурі Львова кінця XIX – початку XXI століття» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке заслуговує позитивної оцінки. Воно цілковито відповідає вимогам МОН України, а її автор Наталія Геннадіївна Піддубна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01. Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Відгук склав
Науковий керівник проектів
реставрації приватне підприємство
„Архітектурна майстерня „Лагуш і спілка”
(по цивільно-правовому договору)
Кандидат архітектури

Директор ПП „Архітектурна
майстерня „Лагуш і спілка”

Роман Могитич

Зіновій Лагуш